

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend...

De Reformatie

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

KERKELIJK LEVEN / B. Luiten

In dif nummer:

KERKELIJK LEVEN **857**

B. Luiten

Cijfers en feiten

MEDITATIEF **861**

R Tigelaar

Verleiding

WANDELEN MET GOD **862**

O.W. Bouwsma

Hij is God

ACHTERGRONDEN **864**

F. van der Pol

Vroege christenen,
vooroordelen en kritiek

ZENDING EN
EVANGELISATIE **867**

C.J. Haak

Evangelie voor
de achterblijvers?

SAMENLEVING **872**

M. Wilcke-van der Linden

De belasting van
de bevrijding

en verder...

Uit de kerken/Meegelezen

CIJFERS EN FEITEN

Het Platform van Commissies van Beheer heeft in **samenwerking** met het GVI de kerken gediend met een overzicht van **de kerkelijke financiën in de periode 1993 - 1996**.

Het wil de patronen van inkomsten en uitgaven in beeld brengen, analyseren, toetsen en eventueel voorzien van advies.

**Het boekje is niet in de handel, maar werd toege-
stuurd aan alle kerken.**

Lichtvoetige vakantielektuur.

Interessante cijfers.

En toch schuilt achter de meeste
getallen een dieperliggend verhaal,
waardoor je aan het denken wordt
gezet.

VVB

De VVB is meer dan gemiddeld ge-
stegen, wel 2% méér dan het ge-
middelde inkomen. Dat is i& om
dankbaar kennis van te nemen.
Verschillende factoren worden
daarvoor aangewezen, o.a. het toe-
nemend aantal twee-verdieners.
Een opmerking met **meer** dan sig-
nalerende waarde, het is ongetwij-

feld ook bedoeld ter navolging.

Daarnaast kunnen we met recht
zeggen, dat gereformeerd-zijn duur
is. Wanneer de opbrengsten per lid
ia andere kerken worden vergele-
ken met die van ons, blijkt er een
enorm verschil: in de Gereformeer-
de Kerken (vrijgemaakt) wordt per
ziel f 579,- per jaar bijgedragen, in
de Gereformeerde Kerken (syno-
daal) is dat f 268,-, in de &der-
lands Hervormde Kerk f 129,- en
in de Rooms-Katholieke Kerk
f 43,-! Daar staat evenwel tegen-
over, dat er bij ons 1 predikant is
op 460 leden, in de synodale kerk is
er 1 voor 593 leden, in de hervorm-
de kerk staat 1 voorganger voor

1320 leden, en in de roomse kerk heeft 1 pastoor maar liefst 3138 parochianen onder zijn hoede!

Dus wat is duur?

't Is een kwestie van keuzes maken: waar investeert je in? Wat heb je over de Here, voor de kerk, voor de verkondiging van het evangelie, voor de barmhartigheid, enz. Zo blijken dorre cijfers ineens volop geestelijk te zijn.

Doopleden hebben ook geld

Wat ik niet snap is, dat de gemiddelde VVB ook gestegen zou zijn door het toenemend aantal belijdende leden. Ongetwijfeld zit daar de gedachte achter, dat je gaat meebetalen zodra je belijdenis hebt gedaan. Maar waarom is dat zo?

KERNREDACTIE:

DRS. G.J. VAN MIDDELKOOP,
DRS. A.L.Th. DE BRUIJNE.

OVERIGE REDACTIELEDEN:

DRS. R. TER BEEK, DRS. B. BOS,
DRS. G. GUNNINK, DRS. I.D. HAARMA,
DRS. P. HOUTMAN, DRS. B. LUITEN,
DRS. K. DE VRIES.

MEDEWERKERS:

J.J.D. BAAS, DRS. C.J. HAAK,
J.M. DE JONG, DR. J. SMELIK,
DRS. H. VELDMAN.

REDACTIE-ASSISTENT:

H. PRINS, Buiten Nieuwstraat 86-1, 8261 AX
Kampen, Tel. (038) 3331335

Alle stukken bestemd voor de Redactie aan:
De Reformatie, Postbus 24, 8260 AA Kampen.

ADMINISTRATIE/ADVERTENTIES:

Uitgeverij Oosterbaan & Le Cointre B.V.,
Postrekening 406040 t.n.v.,
De Reformatie, Goes, Postbus 25, 4460 AA
Goes. Tel. (0113) 215591.

ABONNEMENT:

f 90,00 per jaar: f 49,00 per halfjaar: studenten
f 74,50 per jaar (binnenland). Buitenland:
f 149,00 per jaar (Europa zeepost).

Een abonnement kan per maand ingaan,
maar slechts beëindigd worden uiterlijk twee
maanden voor het verstrijken van de beta-
lingstermijn (opzegging van jaarabonnement
vóór 1 november, van een halfjaarabonnement
vóór 1 juni).

Losse nummers f 2,05 (excl. Porto).

De Reformatie is op cassette verkrijgbaar bij

de Stichting Bralectah.
Tel. (0521) 515948.

ADVERTENTIES:

Prijs: f 0,95 per mm. Contracttarief op aan-
vraag.

Zonder schriftelijke toestemming van de
uitgever is het niet toegestaan artikelen uit
dit blad over te nemen.

ISSN 0165-5191

Waarom wordt die start niet ge-
maakt zodra een eigen inkomen
wordt genoten? Jongeren beschik-
ken tegenwoordig al heel vroeg
over eigen geld.

In dit zelfde overzicht worden wat
cijfers onthuld over het bestedings-
patroon van jongeren in het alge-
meen. Schrik niet: een 18-jarige
schooljongen besteedt gemiddeld
per maand f 45,- aan alcohol,
f 22,- aan audio en f 39,- aan kle-
ding. Dit is het algemene beeld, ik
hoop en verwacht dat het onder ons
iets anders zal liggen. Toch wordt
terecht opgemerkt, dat bij een der-
gelijk uitgavenniveau een bijdrage
aan de kerk niet zou misstaan.
Daarom zouden de kerken er m.i.
goed aan doen, niet de openbare ge-
loofsbelijdenis als uitgangspunt
voor de VVB te kiezen, maar de
doopleden al op bijv. 18-jarige leef-
tijd te benaderen. En dat zeker niet
alleen vanwege het financiële be-
lang. Maar juist ook vanwege die
jongere, om zijn kerkelijk meeleven
te stimuleren. Van belang is daarbij
dan wel, dat die benadering meer
omvat dan het toesturen van een ac-
cept-girokaart.

De arme student

Verschillende keren komen we de
student tegen, en zijn zwakke fi-
nanciële positie. Kleinere kerken
met relatief veel studenten kunnen
daardoor in de problemen komen,
zo lezen we. Ik zou er aan toe wil-
len voegen: grotere kerken ook.
Want elk lid brengt zijn kosten met
zich mee, in ieder geval wat de tal-
rijke quota betreft, die jaarlijks
hoofdelijk worden omgeslagen.
Daarom, arm of niet, laat het voor
de student belangrijk zijn dat zijn
kerkelijke bijdrage er komt, en wel
op de plaats waar hij kerkelijk in-
geschreven staat. Want daar komt
voor hem ook de rekening. Vijftien
gulden per maand is m.i. een billij-
ke richtlijn.

En misschien kan ik iemand dienen
met een financiële tip. Veel studen-
ten ontvangen naast hun studie-
beurs een bijdrage van hun ouders.

Veel van die ouders betalen belas-
ting, en kunnen hun giften aftrek-
ken. Welnu, laten zij dan recht-
streeks de VVB voor hun kind aan
de studentenkerk overmaken. Als
zij (in goed overleg, uiteraard) hun
studerende zoon of dochter een
tientje korten in de maand, kunnen
ze zonder problemen het dubbele
gireren naar de betreffende boek-
houder.

Landelijke steun?

Sommige kleine kerken ontvangen
net zoveel financiële steun van de
classis als zij aan landelijke quota
moeten betalen. Licht het dan niet
voor de hand, dat er een regeling
komt waardoor kerken die bijv.
kleiner zijn dan 150 zielen bij de
hoofdelijke heffingen wat ontzien
worden? Zo wordt door de opstel-
lers van dit hekje als aandachtsp-
punt in ons midden neergelegd.
Een sympathieke gedachte.
Toch is het voor mij de vraag, of
we die kant op meten. Niet elke
kleinere kerk immers is per defini-
tie hulpbehoevend. In die gevallen
schiet het voorstel zijn doel voorbij.

Maar als voornaamste bezwaar is te
noemen, dat je dan van ondersteu-
ning een automatisme maakt. En
dat is nu precies iets, waartegen de
laatstgehouden generale synodes
zich hebben verzet. Er lagen voor-
stellen om plaatselijke kerken in-
delijk te helpen bij het opzetten van
evangelisatie-projecten. Maar W-
van werd gezegd, e s t in Ommen¹
en daarna in Berkel en Rodenrijs²,
dat elke kerkelijke vergadering in
principe probeert zichzelf te bedrui-
pen, te beginnen bij de kerkenraad,
daarna de betreffende classis, enz.
Pas wanneer achtereenvolgens de
plaatselijke kerk, de classis en de
particuliere synode hebben bijge-
dragen naar vermogen, kan de
vraag om steun op de tafel van de
generale synode komen.
Zo heeft kerkelijke hulpverlening
altijd een pyramidale opbouw: aan
de basis wordt het eerst en het
meest bijgedragen, en op andere

kerken en **ressorten** wordt pas een beroep gedaan **wanneer** het niet anders kan. Want bedacht dient te worden, dat iedere hulp van elders een inperking is **van de mogelijkheden** die andere kerken in hun eigen situatie hebben.

Daarom geen automatismen in de hulpverlening, en **zeker** niet op **landelijk** niveau.

Kerkbouw

Ook om een andere reden haal ik dit naar voren. Een **tijdlang** waren **we** verlost van goedbedoelde, maar toch 'wilde' acties, die plaatselijke kerken door het hele land voerden met het oog op de bouw of de aanschaf van een nieuw **kerkgebouw**.

Vroeger **was dat** schering en inslag, dat voor plaatselijke projecten alle kerken in het hele land werden aangeschreven. Met alle nadelen van dien. Van alle kerken werd verwacht die ene plaatselijke situatie na te **rekenen**, een inschatting van de moeite te maken en **dienovereenkomstig** hulp te bieden.

Die methode is dus reeds **enige** tijd achterhaald, en dat komt o.a. tot uiting op de hierboven omschreven wijze. Noodzakelijke bijstand zal allereerst en naar vermogen gegeven worden **door** de eigen classis.

Toch ontving ik in de **afgelopen** periode weer twee of drie accept-girokaarten van een kerk ergens in het land, met een pakkende toelichting, en met goedvinden van haar classis. Mij werd verzocht om **een** bijdrage, omdat die **kerk** onvoldoende draagkrachtig zou zijn. Maar uit niets bleek, dat de classis die de actie goedkeurde, ook **zèlf** naar **vermogen** **had** bijgedragen. En als dat al wel het geval was geweest, had het verzoek om aanvullende steun beter naar de particulieresynode gestuurd kunnen worden.

Die kerkelijke weg heeft bovendien als voordeel, dat de steun die echt **nodig** is er werkelijk volledig komt, en dat het resultaat niet afhangt van **het** al dan niet slagen van **een** min of meer gelukkige actie.

Collecten

Al is de VVB wat gestegen, toch zijn we met elkaar nog niet in staat op die manier onze vaste kosten te dekken. We blijven steken bij de 82%, zo wordt ons voorgerekend. Dat betekent, dat we via de **collecten** de rest van het geld moeten opbrengen.

Nu hoeft dat bij enig doordenken niet helemaal verkeerd te zijn. De 'kerk' is **voor** de collecte een goed doel. Maar anders wordt het, **wanneer** we (bijna) elke zondag de 'kerk' op het collecterooster zien staan. Dan **krijgt** de collecte iets doods, het bewuste geven verdwijnt, de opbrengst wordt **elke** zondag hetzelfde. In feite zit je dan elke keer je eigen kas aan te vullen, en blijft er voor externe doelen weinig over.

Voor de **diakonie** geldt dat nog sterker, want die kent geen eigen VVB. Wat zij nodig heeft, komt allemaal uit de collectezak. Welnu, inmiddels is bekend wat een collecte opbrengt: **het aantal leden x f I,-**. Aan de hand daarvan wordt het aantal collecten bepaald dat **nodig** is om de begroting **voor** de barmhartigheid te dekken. Saaier kan het **niet**: er wordt elke **keer** gemiddeld een gulden verwacht, voor steeds hetzelfde doel.

Zou het niet de moeite waard zijn er naar te streven, dat door een hogere W B er meer ruimte komt voor externe **doelen** in de collecte? Zou om die reden de **diakonie** ook niet iets als een **VVB** toegezegd kunnen krijgen, een **VVBD** of zo? Niet om alle **collecten** voor 'kerk' of 'diakonie' af te schaffen, dat zou ook **weer** overdreven zijn. Maar wel om ook toe te komen aan andere kerkelijke **en/of** diakonale doelen, misschien soms heel concrete projecten of hulpaanvragen.

Ik stel me zo voor, dat die in de eredienst dan **ook even** uitgelegd zouden worden. Iemand vertelt erover, en laat wat dia's zien of w. Op die manier wordt het **weer** leuk om te geven, en het resultaat zal er dan ook wel naar zijn!

GMV

Het GMV heeft zich beziggehouden met de kosten en de traktementen van de predikanten en ook met het inkomen van de kosters. De gevolgen zijn merkbaar, vooral voor de **kosters**. Het GMV deed voorstellen **hun salarissen** te **herstructureren**, en blijkens de uitgaven zijn de kerken bezig zich daarnaar te richten. Een goede zaak, voor een belangrijke dienst.

Evenzo vinden de richtlijnen voor de kosten **van een** predikant **een goede** ingang. Al kan ik hier en **daar** ook het tegendeel opmerken. Nog steeds komt het voor, dat een preekbeurt elders wordt gehonoreerd met enkele tientjes. Of dat er wordt bekibbeld op de reiskostenvergoeding. Zowel voor het één als voor het ander heeft het **GMV** al **enkele** jaren een duidelijke, reële **richtlijn**. Misschien zouden de kerkenraden die eens op hun agenda kunnen zetten. Niet dat ik er een boterham minder om eet, maar het stelt zo **teleur** wanneer gereformeerde kerken bezuinigen op de verkondiging van het Woord.

Cijfers zeggen niet alles

Financiële overzichten hebben ook zo hun beperkingen. Want **ze** maken niet alles zichtbaar wat er is gegeven, en waarom. Zo ken ik van nabij een **gemeente**, die de keus **had** tussen renovatie van het kerkgebouw in de binnenstad of nieuwbouw in een buitenwijk. Mede uit evangelisatie-oogpunt **werd** gekozen voor het eerste. Meerprijs: vele tonnen! Maar al dat geld is niet **terug** te vinden op de begroting van de **evangelisatiecommissie**. Zo wordt er wel eens wat meer **gegeven** dan je denkt.

En niet alle giften zijn in geld. Vele bijdragen zijn ook **van** persoonlijke aard: er gebeurt in de kerk zo enorm veel zonder enige vergoeding, niet het minst al het werk van de commissies van beheer! Laat dat hier maar **eens** gezegd worden, onder dank voor de vele, deskundig bewezen diensten.

Gezonde verhouding?

Geld opent niet de toegang tot het Koninkrijk van God. Wie dat denkt, is een dwaas. Toch **kan** je aan de besteding van het geld veel aflezen. **Dat maakt je dankbaar als je deze overzichten leest.** Het kan niet anders, of veel **mensen zetten** veel opzij om de voortgang om het **kerkelijk** leven mogelijk te **maken**. En dan staan hier nog niet eens de reiskosten van de kinderen **naar** de scholen!

Toch, wat je al met al niet kunt zien, is de verhouding tussen inkomen en giften. Alle inkomens van de **kerkleden bij elkaar** geteld zullen een enorm bedrag zijn. Hoe wordt dat **dilemma** besteed? Hoeveel **procent** geven wij van **wat** wij ontvangen? Uiteindelijk is dat een **heel** persoonlijke vraag, waarop ieder zelf het antwoord vrij **gemakkelijk** kan ontdekken. Als je **al je aftrekbare giften** bij elkaar telt (zie belastingaangifte), en je doet daarbij **de** niet-aftrekbare kosten voor het Koninkrijk (reiskosten **kinderen**, **lektuur**, enz.), **kom** je dan in de **buurt** van de 10%? Die richtlijn werd de **kerk** in h m jeugdijaren ingeprent, met de **bedoeling** dat **we daar nu als** volwassen **gelovigen** onze verantwoordelijkheid in zouden verstaan.

Geld is tijdelijk

Tenslotte: geld is belangrijk, maar tijdelijk. Daarom wordt **ook** in alle bescheidenheid gewezen op de mogelijkheid **van legaten**. Over het algemeen **wordt** daar minder gebruik van gemaakt. **Door** onbekendheid wellicht?

Menig een heeft een financiële reserve, **ergens achter de hand**. Dat is verstandig. Maar als de **dag aanbreekt**, dat je het hier op aarde niet meer nodig **hebt**, zou het een goede keus kunnen zijn het achter te laten voor de verdere verkondiging **van het Woord van eeuwig leven**.

B. Luiten is predikant van de Gereformeerde Kerk van Zwolle-Centrum.

B boekbespreking

IN VOLLE RECHTEN

Het schrijven **van een dagboek** **niet** zo eenvoudig. **Vaak moet** een auteur op **een kleine** bladzijde **verantwoord exegetiseren**, op **een actuele** manier, zodat het **velen** aanspreekt. **Daarbij moet hij evenwichtig zijn en eenzijdigheden vermijden**. Dat lukt dus niet altijd. **Goed** geslaagde mini-overdenkingen zijn schaars.

Daarom **doet** het weldadig **aan**, een dagboek in handen te krijgen waarvan de pagina's wat groter zijn. En **waarin** de **schrijver de ruimte heeft een gedeelte** uit de **Schrift** wat meer uit de verf **te** laten komen. Dat **waardeer** ik in dit **dagboek**.

Ds. Grutter heeft willen schrijven voor belijdende leden, za vermeldt de ondertitel. Nu **zijn** die er in alle leeftijden, maar hij **maakt duidelijk** aansluiting bij de **openbare geloofsbelijdenis**. Een **goede** greep. **Met de jongeren gaat hij na, welke voorrechten zij (in het midden van de gemeente) van God ontvangen**. Tal van onderwerpen uit het persoonlijke en **kerkelijke** leven **passeren de revue**. **Bijv.:** de **viering** van het Avondmaal, de **voorbereiding** daarop en de **consequenties daarvan**, de groei van **geloof**, de vruchten van **de Geest**, de VVB, het huisbezoek en de kerkvisitatie. **Elk** onderwerp wordt vanuit de bijbel neergezet op twee bladzijden, belicht **door** tal van **voorbeelden** uit het dagelijks leven. Dit wordt gevolgd **door een** zestal andere **Schriftgedeelten** hierover. Dus echt **een soort weekprogramma**. Alles voorzien van vragen en kernachtige punten om te **onthouden**.

Een goed boek, dat ik graag **wil aanbevelen m.n.** voor de jongere garde. Echt een aanrader voor het moment dat **de** jeugd het ouderlijk huis verlaat, om op eigen benen te staan. Dat valt niet **altijd** mee. Trouw zijn in het **bijbellezen** en de **weg** vinden in het **kerkelijk** leven zijn **twee dingen**, waarin **een mens** kan stranden. Dit boekje wil in beide opzichten helpen. Ik **merk ook** in mijn omgeving, dat jongelui dit dagboek graag **gebruiken**. Dat het nu aan de tweede druk toe is, onderstreept **de waarde** ervan. Een punt **waar** ik tegenaan liep bij het lezen is, dat de **vragen** wel eens moeilijk **zijn**. N.a.v. Opb.2:12-17 **wordt** gevraagd: 'Wat wordt bedoeld met het verborgen manna? (blz.136). M.i. zouden de lezers **hier** meer gebaat **zijn** met een uitleg. Andere **vragen zijn** wel eens suggestief. Bijv. 'Wat betekent het dragen van witte klederen? Hoe staat het in dit opzicht **met je eigen** kleding? (blz. 137). Hier gaat de auteur wat **kort** door **de** bocht, er wordt meer gesuggereerd dan helder gemaakt. Verder zou het een **vermijking** zijn, wanneer aan de **bijbelstudies** een opgave van liederen werd toegevoegd. Za **blijft er wat te wensen over voor een derde druk**. **Overigens is deze tweede druk** ten opzichte **van** de eerste ongewijzigd; zelfs het jaar van **verschijnen** lijkt gelijk gebleven.

N.a.v. D.Grutter, *In volle rechten. Dagboek voor belijdende leden*, 2e druk, Barneveld 1996. ISBN 90 5560 W4 1. Omvang 147 pag. Prijs f 24,75

¹ Acta Generale Synode Ommen 1993, art. 51.

² Ach Generale Synode Berkel en Rodenrijs 1996, art. 70.

M meditatief

Hierna sloeg de vrouw van zijn heer haar ogen op Jozef, en zij zeide: Kom bij mij liggen.

Genesis 39: 7

Eenzaamheid

Je bent alleen.
Niemand ziet naar je om.
Verkocht door je familie.
De muren komen op je af.
Eenzaam, mensen lopen aan je voorbij.
Een slaaf ben je.

Een arm om je heen.
Even aandacht.
Iemand die naar je luistert.
Die jou serieus neemt.
Jewu het zo graag willen.
Is er dan niemand?

Aanbod

Jozef, kom maar.
Ik bied je warmte.
Aandacht krijg je.
Wat wil je nog meer?
Niemand hoeft het te weten.
Kom maar.

Een opbeurend woord.
Een arm om je heen.
Een mooie vrouw, beschikbaar voor een eenzame jongen.
Kom bij mij liggen.
Een verleidelijk aanbod.
Een oplossing voor de eenzaamheid.

Verleiding

Je eerste reactie?
Nee, dit niet.
Maar toch haakt het.
Langzaam word je getrokken.
Je zwakste plek is de ingang naar je hart.
Se mist zweel, je kunt het krijgen.
Het is niet goed, maar toch...

Kom toch, bij mij krijg je het goed.
Beter dan bij je familie.
Van wie je het mag verwachten, geeft het niet.
Kom toch, ik ben er voor jou.

Zou het misschien wel mogen?
Ik ben toch zo eenzaam?
Waarom zou God mij dit willen onthouden?
Hij kan mijn leven toch zo niet bedoeld hebben?

Winst?

Langzaam glijden de mooie momenten naar je hart.
De pijn van gemis wordt scherper.
De rust die geboden wordt, wordt groter.
De aantrekkingskrachtsterker.

En als je eens nee zou moeten zeggen,
Dan heb je toch geen leven meer.
Dan alleen maar een zwart gat.
De donkerte van een gevangenisbestaan.

Nee tegen zonde zeggen.
Wat levert het je op?
Toch alleen maar verdriet?
Een nog scherpere pijn van eenzaamheid.
Dus toegeven aan de verleiding?
Voor wat kies je?

Zwakte

Het is zo moeilijk.
Toegeven zou de makkelijkste oplossing zijn.
Dan zijn de vragen over.
Dan krijg je rust.
Zo denk je.
Ze zijn zo zwak.
Een prooi voor de grote verleider.
Wat satan voorspiegelt lijkt de beste oplossing.
Wat kan het leven je dan toelachen.

Ach, waarom zou je niet toegeven.

Zwakte.
Een zwak voor zonde.
Een zwak voor een leven waar God niet alles bepaalt,
Satan mag zijn woordje meespreken.
Verleidelijk.

Keuze

Kom toch hij mij liggen.
De vrouw van Potifar nodigt uit.
Een keuze wordt gevraagd.
Voor of tegen?
Tegen God, voor de zonde?
Voor God en tegen de zonde?

Bede

Ach, HERE, kom mij helpen.
Ik ben zwak, ik kies zo gemakkelijk voor de zonde.
Ik mis zoveel en dacht dat is wel goed.
O God, geef mij kracht om nee te zeggen.

Vader, uw kind mag ik zijn.
Maar uw hand grijpen vind ik zo moeilijk.
De mooie oplossingen van satan zijn meer tastbaar.
Voor mijn gevoel bent U zover weg.

Here God, geef mij de kracht om uw weg te gaan.
Doe mij in deze dagelijkse strijd niet ondergaan.
Maar doe mij opzien naar Christus.
Wie zal anders mij, ellendig mens, verlossen?

Ds. R. Tigelaar is predikant van de Gereformeerde Kerk van Pernis-Albrandswaard.

W wandelen met God

Die het heden kent, de toekomst overziet....".
Gezang 36 uit **ons kerkboek** is een gezang **onder**
ons geworden, dat we met **warmte weten te zin-**
gen. Er spreekt zo'n **heerlijke zekerheid** uit, je weet
je zo opgenomen in een groots plan van God,
een plan waarvan de **uitkomst** zeker is... Het geeft
je een, hoe zal ik het zeggen, gevoel van omarmd
zijn, van veiligheid. Zo beleef ik dat gezang in elk
geval. **En** ik neem aan dat **veel mensen** dat her-
kennen.

Die regel die hierboven aangehaald werd over onze God is een heel be-
langrijke regel. Wij **zingen** dat wel
makkelijk, maar zit daar niet heel
veel achter? We kennen de bijbelse
uitdrukking: 'Voor **God** is één dag
als duizend jaar en duizend jaar als
een dag'. Wanneer je daar over na-
denkt, valt het niet mee om dat te
hanteren. We zeggen **dan** vaak -en
dat is terecht- **God** is niet aan tijd
gebonden. Hij is de Schepper van
de hemel en van de aarde. Ook van
wat wij tijd noemen. Hij is er niet
zoals wij aan onderworpen.

Stel je voor: Hij overziet alle din-
gen die gebeuren. Op aarde, in het
hele heelal. Niet achtereenvolgens,
maar op hetzelfde ogenblik. Wij
weten ondertussen iets van lichtja-
ren af. Het duurt nogal even voor
het licht van de zon onze aarde be-
reikt heeft bijvoorbeeld. Om maar
niet te spreken over rampen in
meikwegstelsels die we waarnemen
en die tientallen lichtjaren of nog
langer geleden gebeurd zijn. Wij
nemen in elk geval, vanwege de af-
stand niet op hetzelfde moment
waar wat een x aantal lichtjaren ge-

leden verderop gebeurde. Daar zit-
ten inderdaad Lichtjaren **tussen**.
Voor de **Here** gelden onze beper-
kingen niet. **Hij deelt** tegelijkertijd
in het **verleden**, het heden en de
toekomst. Denk je daarover na, dan
is de Here, precies zoals **we belij-**
den in artikel 1 van de Nederlandse
Geloofsbelijdenis, voor ons niet te
begrijpen. Ook hierin niet.
God staat boven **tijd** en **ruimte** (vgl.
bijv. 2 Kron. 6:18; 1 Petrus 3:8). Net
als de schrijver van **een** boek over-
ziet Hij van **bovenaf** alles wat ge-
beurt: zijn hele Meesterwerk. Het
begin, het midden en het einde.
Niemand **kan** dat doen behalve de
schrijver van dat boek; **wanneer** je
het gelezen hebt, dan pas ga je de
lijnen en de **zin ontdekken**. **Dat**
geldt de grote Schrijver niet. Hij
kent zijn eigen **werk** tot in details.
Afgewerkt, duidelijk en doelge-
richt. En over wat voor **een 'boek'**
hebben we het **dan** niet!
Daar staat ons verstand bij stil. Wij
kunnen niet anders dan alles 'van
beneden **af**' bekijken, beoordelen
en dan nog **alleen** vanuit ons 'he-
den'. Onze wetten **zijn** op **God** niet
van toepassing.

Het zou best eens kunnen zijn, dat
wat wij problemen noemen, bij de
Bere helemaal geen problemen
zijn. Mag ik er een paar noemen?
Ook **tastenderwijs**?

* "Alle mensen hebben in **Adam**
gezonddigd", stelt Paulus (Rom.
3:23; 5:12). "Dat is niet eerlijk"
stellen veel mensen. "Toen waren
we er niet eens". In onze optiek van
beneden af **is het** wellicht niet eer-
lijk, maar voor God? Bij doet er in
elk geval niets van af in de Bijbel.

* "God heeft ons in **Christus** uitver-
koren **vóór** de grondlegging **van de**
wereld", zegt Ef. 1:4. Hoe kun je nu
dergelijke dingen zeggen van **vóór**
het begin van de tijd? Kende God
ons toen **al** bij **name**? Hot bestaat
het? Die woorden zeggen heel veel
over God en het feit dat Hij boven
de tijd staat, alles en iedereen over-
ziet, weet, kent enz. maar nooit
doelloos...

* Voorkennissen **voorbesteding**
zijn woorden **waar** heel veel ruzie
over gemaakt is en wordt: "**Weet**
God alles van te voren? Ook mijn
zonden, mijn rampen? Waarom
doet Hij er dan niets aan? Waarom
laat Hij het toe"? Er zit **tijdsvolgor-**
de in naar **ons besef**, **terwijl** de
Here **alles ziet in zijn eeuwig** he-
den. Echt alles. Niets overvalt
Hem. Nooit.

* Wij kunnen vragen stellen **aan**
God, hoe Hij bepaalde dingen kan
laten gebeuren, terwijl de Here **ons**
niet zijn ontwerp **openbaart**, maar
Zichzelf. Job zegt tenslotte: "Ik leg
mijn hand op mijn
mond..." (Job. 39:37). Vanwege
"dingen, mij te wonderbaar en die
ik niet begreep", (Job. 42:3).

Het **zijn** en blijven onze moeite.
Dat is helemaal waar. En de raad-
sels **kunnen** levensgroot zijn. Maar

zouden we met **elk** weten gediend zijn? Zouden **we** zijn antwoorden wel **kunnen** begrijpen in **ons** heden van beperktheid? Nietige mensen op **een nietige planeet** in een **van** de vele **melkwegstelsels**.... hoe zouden wij ons een voorstelling kunnen maken van Gods grootse ontwerp van alle dingen? **Van** onze verlossing? Van **onze** toekomst in **Christus**?

Is het niet **een** ongelooflijk wonder **dat** Bij in Jezus Christus inging in ons aardse, tijdgebonden **leven**, en **leed** en stierf terwille van ons **mensen** en **van** ons behoud? Gisteren en heden Dezelfde en tot in **eeuwigheid** (vgl. **Hebr.13:8**)?

Ooit zullen we het **weten**: de rol **van het kwaad**, de val in de zonde, de 'absurditeit' van de dood van **een** prachtig **kind**..

Kan ons dat bemoedigen? Maar wat is geloven anders dan inderdaad van **God** mogen **weten** en Hem **vertrouwen**? Vertrouwen op **zijn** beloften en op **zijn** **handelen** in ons leven dat pas na onze tijd zijn eigen zin zal blijken te hebben gehad..

Hij laat **Zich** kennen in zijn Woord. Wij kennen de **Getrouwe**, die ons heeft liefgehad. Het is ongelooflijk **geweldig** die **God** te **mogen** **kennen**, al valt **Hij** **niet** te doorgronden en al blijven er zoveel onopgeloste vragen in Hem en rond **Hem** en zijn doen of laten. Want **ons** kennen, geloven en **vertrouwen** (onvolkomen, 1 Kor.13:12) betekenen niets **anders** dan **eeuwig** **leven** (Joh.17:3) **dat hier en nu** **zijn** **begin** heeft.

Vanuit **ons** heden **kennen** we **Hem**.

En uit het verleden: Zijn daden van

oude tijden af **aan** **onder** **ons** **verricht**. We **weten** van **zijn** toekomst, die **van** ons. Vaak ontnemen de lui-ken van de tijd ons het **zicht**. **Dan** **lijkt** het alsof God zo oneerlijk is, w **verweg**, zo **zwijgzaam**. Maar **Hij** is de **Vader**. De eeuwige **Vader** van onze Here Jezus Christus. **En** wie **gelooft**, **mag** uit genade zijn kind **zijn**. En in **dat** **totaie** universum **van** **zijn** heden en zorgende liefde kent **Hij** je bij **naam** en toenaam. Niets en niemand **ontglipt** **zijn** **liefdevolle** aandacht. Want **Hij** **heeft** zijn schepping, en de **mensen** **daarin** zo lief (Joh.3: 16).

We zullen die woorden uit **gezag** **31** blijven zingen, dwars tegen de **tijd** en **zijn** **ellende** in. **Hij** is **God**: het is ongelooflijk waar. Die **God**...**onze** **Vader**!

Ds. O.W. Bouwsma b predikant van de Gereformeerde Kerk van Gouda.

U uit de kerken

Lied van de week

Om binnen de Gereformeerde Kerken de introductie van de vrijgegeven 255 **gezangen** te stroomlijnen, heeft het Gereformeerd Pedagogisch Centrum in samenwerking met de Gereformeerde Pabo begin **juni** een lijst opgesteld met circa 40 liederen. De lijst is **opgezet** als '**lied van de week**' en is bestemd voor het **schoolseizoen** 1998/1999.

Dit overzicht is naar alle kerkenra-den en scholen voor primair onder-wijs gestuurd. Naar verwachting zal deze lijst in veel kerken en op veel scholen functioneren.

Daarom zal in *De Reformatie* vanaf september **wekelijks** een beknopte toelichting opgenomen worden bij het '**lied van de week**'. Het betreft achtergrondinformatie bij de liederen die **van** belang is voor **groepsleerkrachten**, predikanten, organisten en alle overige gemeen-teleden. Ook zullen handreikingen **gegeven** **worden** voor het **aanleren** **van de** **gezingen**.

De **toelichting** op een lied voor een bepaalde zondag zal steeds ver-schijnen in het *Reformatie*-nummer dat een week eerder **verschijnt**. Voor zondag 6 **septem-ber** staat lied 1 (**God** **heeft** het eer-ste woord) op de lijst. De **toelich-ting** zal dus in *De Reformatie* van **zaterdag 29 augustus** staan. In de maanden **september** en **oktober** zullen achtereenvolgens de liederen 1, 335, 95, 28, 285, 301, 103 en 402 aan bod komen. De rubriek gaat verzorgd worden door Mw. A. de Heer-de Jong, uit Amersfoort en dr. J. Smelik uit Zuidhorn.

Beroepbaar

Kandidaten

H.D. Bondt, Oostercluft 59, 8332

DB Steenwijk, 0521-516409

E. Rupke, Wortmanstraat 414, 8265

AR Kampen, 038-3331512

Eveneens zijn beroepbaar de vol-gende **predikanten**:

C.J. van Breemen, Baggelbak 16, 8447 AX Heerenveen, 0513-629623

J. de Wolf, Mignonpad 22, 3816 ET Amersfoort, 033-4728793

P.F. Lameris, Curiestraat 42, 7909 BT Hoogeveen, 0528-233481

Verder is beroepbaar

Dr. B.A. Zuiddam, Rutgerskamp 74, 3853 ES Ermelo, 0341-563802

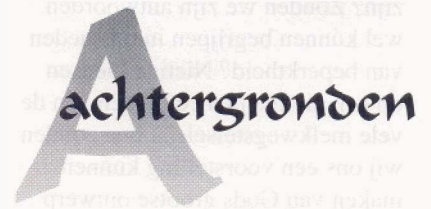
Wegens vakantie zal De Reformatie volgende week niet verschijnen.

Nummer 43 zal D.V. verschijnen op 22 augustus 1998.

VROEGE CHRISTENEN, VOOROORDELEN EN KRITIEK

F. van der Pol

De maatschappelijke houding ten opzichte van de christenen in de eerste eeuwen was ambivalent. Martelaren werden vaak met sympathie bekeken. Sommigen verachtten de christenen op intellectueel gebied en versleten hen vuur a-culturele, atheïstische naïevelingen. Anderen hadden kritiek op de christelijke ethiek. Deze derde bijdrage gaat in op de vraag hoe de eerste christenen op deze vooroordelen en kritiek reageerden.

Diplomatieke apologie en christelijke levensstijl

Het optreden van de Apologeten maakt duidelijk dat de eerste christenen zich er voor hebben ingezet maatschappelijke vooroordelen en misverstanden over de christelijke godsdienst op te ruimen. Dat de christelijke levenswijze in overeenstemming was met hoogstaande ethische idealen, moest duidelijk zijn; tot in de hoogste regionen, met inbegrip van de politieke top. De apologieën die we vandaag nog bezitten, vormen samen een krachtig appel op de publieke opinie. De eerste apologie, die van Quadratus, was aan niemand minder dan de keizer gericht. Het geschrift werd hem aangeboden als een soort open brief. Ook andere christen-apologeten schreven het politieke hoofd van het Romeinse Imperium aan. We noemden reeds Athenagoras. Hij schreef zelfs twee keizers aan. En in één en dezelfde apologie richtte Justinus Martyr zich tot een keizer en twee van diens zonen. Zijn verklaring van de christelijke loyaliteit tegenover de Romeinse staat is zeer royaal. De enige beper-

king is het afwijzen van de keizercultus.

Justinus maakt de keizer en diens zonen de levensstijl van de christenen duidelijk "Met seksuele uitpattingen houden christenen zich niet op. Wat bij u openlijk in praktijk wordt gebracht en uw goedkeuring geniet, daar nemen wij afstand van. Zo leren christenen dat het slecht is pasgeboren babys te vondeling te leggen. De praktijk leert, dat deze - als ze al blijven leven - aan ontucht worden prijsgegeven. Wij die vroeger ook opgingen in ontucht, zijn nu gericht op kuisheid. Wij die elkaar haatten en vermoordden, die ons huis niet openstelden voor wie niet tot dezelfde volksgroep behoorden, wij leven nu, na de komst van Christus, als disgenoten. Wij bidden voor onze vijanden en trachten hen die ons ten onrechte haten met christelijke liefde te overtuigen". "Ditzelfde kunnen we waarnemen bij velen. Ze veranderden hun levenswijze. Ze gaven zich gewonnen, na van dichtbij de ingetogen levensstijl van hun gelovige burens gadeslagen te hebben af hen in het zakendoen te hebben meegemaakt. Dat wil niet zeggen

dat er geen onechte christenen zijn. Constateert men bij sommigen dat ze niet volgens deze leer leven, laat men dan weten dat ze geen christen zijn, ook al belijden ze Christus' leer met de lippen", aldus Justinus Martyr.

We lezen ook van een apologie die gericht was aan de Romeinse Senaat. De schrijver, Tertullianus (ca 150-223), stelt zich in zijn *Apologeticum* (197) heel loyaal op tegenover de staat. Hij keert zich tegen de mening dat het Romeinse Rijk zijn macht te danken heeft aan de heidense religie. Hij wijst er ook op dat christenen voor de keizer bidden en voor het voortbestaan van diens rijk: "Wij bidden voortdurend voor het welzijn van de keizer. We vragen voor hem om een lang leven, om ongestoorde macht, om veiligheid in zijn huis, om dappere legers, om een getrouwe senaat, om eerlijke onderdanen, om een vreedzame wereld. Dat neemt niet weg dat we weigeren bij zijn persoon te zweren. Als de staat af de keizer de plaats van God inneemt, moet een christen zich verzetten. Het is belangrijker God te vrezen dan de proconsul of de keizer", aldus Tertullianus. En hij vervolgt: "Christenen worden uitgemaakt voor vijanden van de samenleving, omdat ze thuisblijven als de keizer weer één van zijn brasserijen organiseert; wanneer de keizer alles naar buiten draagt en er in de straten gedineerd wordt, zodat de hele stad begint te ruiken als een taveerne. Er wordt dan modder met wijn aangemaakt en na de maaltijd begint iedereen rond te jagen en worden er bendes gevormd om misdaden te plegen en ontucht, onbeschaamdheden, verleidelijke plezieren, ongeremde lus-

ten. Moet je deze immorele losbandigheden **beschouwen** als loyaliteit? Is het een eerbare praktijk als je je huis bij publieke feesten zo inricht, dat het op een hoerenhuis lijkt?" **Tertullianus** kritiseert de levensstijl binnen de Romeinse samenleving. Hij merkt op dat er nauwelijks meer verschil is te zien tussen wat men noemt eerbare dames en **prostitueés**. In ieder geval niet wat betreft hun **kleding**. Gematigdheid en **soberheid** zijn in onbruik geraakt. De goden worden **niet** gebeden om een goed **huwelijk**, maar **om** echtscheiding.

In **zijn** open brief aan de Romeinse senaat **benadrukt** **Tertullianus** de morele integriteit van de christenen. **Hij** voert **daarvoor** een onverdacht getuige **aan**, de Romeinse stadhouder Plinius. Deze buitenstaander beschouwde het **christendom** als een ongeoorloofde **vorm** van bijgevolg met grote **werfkracht**: "Veel mensen van elke leeftijd, van elke stand en **van** beide geslachten zijn aan dit **gevaar** blootgesteld", liet hij in het jaar 112 **aan** keizer Trajanus weten. Plinius **leidde** meerdere **processen** tegen **christenen**. Als stadhouder deed hij in dat verband de keizer verslag van de levenswijze van de christenen. Afgezien van de hardnekkige weigering aan de goden te offeren, kon hij geen enkele misdaad bij hen constateren. Plinius had **slechts** vernomen dat de christenen gewend waren bij het aanbrenken van de dag liederen te zingen **voor** Christus en dat ze zich onder ede hadden verbonden tot een levensstijl waarin voor moord, overspel, oneerlijkheid en bedrog geen plaats was. **Tertullianus** voegt hier nog aan toe: "Bij ons christenen is moord, waarvan we verdacht worden, verboden. We **mogen** zelfs niet de foetus in de baarmoeder doden. Want het **maakt géén** verschil of je de ziel **van** een reeds **geborene** doodt, of dat je een geboorte voorkomt. Het is een **mens!**". Eenzelfde standpunt vermeldt ook het al **eerder** genoemde **Smeekschrift** van Athenagoras: "Wij echter menen

dat kijken **naar** een moord bijna hetzelfde is als zelf een moord begaan, reden waarom wij het kijken naar dergelijke [gladiatoren]tafelen **verboden hebben**. Wij verklaren dat vrouwen die middelen **gebruiken** om abortus te plegen sen moord op hun geweten hebben, aan God **voor een** afdrijving verantwoord schuldig zijn. Hoe **zouden** wij dan een **mens** kunnen doden? Wij trekken overal in alle opzichten **één** lijn en blijven **consequent**". Tot zover Athenagoras. Keren we terug naar de Apologie van **Tertullianus**.

Sociale bewogenheid

Tertullianus haalt gewoontes van christenen aan die blijk geven van sociale bewogenheid: "Het is **gebruik** dat iedereen op een bepaalde dag van de maand geheel **vrijwillig** een zeker bedrag apart legt. **Dit** geld wordt niet uitgegeven aan feestmalen en brasserijen, maar om armen te begraven, kinderen zonder ouders te onderhouden, ouderen die aan huis gebonden zijn te helpen, matrozen die schipbreuk hebben geleden bij te staan, om slaven die in de mijnen moeten zwoegen en wie op eilanden en in gevangenis zijn ondergebracht, het leven te verlichten. Wij **zijn** bereid bezittingen te delen met elkaar: **alles** wat we hebben, is gemeenschappelijk, behalve onze vrouwen. Dit enigste aspect dat jullie met **elkaar** delen, daarin delen wij bewust niet".

Geen Brahmanen

In **zijn** apologie spreekt **Tertullianus** de magistraten van het **rijk** aan op de oneerlijke behandeling van de christenen. De haat tegen hen is toegenomen, tot zelfs in de gerechtshoven toe. **Hij** gaat breed in op de beschuldiging dat christenen waardeloos zouden **zijn** in het zaken-doen. Hij stelt **&** Romeinse senatoren de vraag: "Maar zijn wij dan niet mensen die samen met u **hetzelfde** **bestaan** delen, kleren nodig hebben, dezelfde levensmidde-

len gebruiken? Wij zijn geen Brahmanen of Indische asceten die in oerwouden leven. Wij leven niet zonder **een** forum, een **vleesmarkt**, badhuizen, winkels, fabrieken, herbergen, **marktdagen** en alle andere zakelijke ondernemingen. Wij leven met u samen, in deze wereld. Wij **zijn** ook matrozen, **wij** dienen ook in het leger, wij zijn ook **boeren en** vertegenwoordigers. Wij beoefenen dezelfde kunsten **als** u. **Wij stellen onze arbeidsprodukten tot uw** beschikking. Het feit dat we uw ceremoniën niet bijwonen, betekent nog niet dat we geen **mensen** zijn. Al nemen wij geen bad in de vroege ochtendschemering op Saturnalia, we nemen net zo goed een bad dat goed is voor onze gezondheid. We **eten** en drinken, ook al liggen we niet aan **de tafel** van het Bacchus-feest aan en **mijden** we de publieke **spelen**. Uiteraard zijn er mensen die er financieel onderdoor gaan als er veel christenen **komen**. De volgende mensen kunnen het vergeten dat ze iets van ons ontvangen: koppelaars en hun agenten, huurmoordenaars, magiërs, waarzeggers en astrologen. Christenen zijn goede burgers, **een** zegen voor het **Rijk**. Er gaat **een** genezende **invloed** op de samenleving van hen uit", aldus **Tertullianus**. Tenslotte laat hij de senatoren **weten**: "Iedere gelovige die God heeft **leren kennen**, maakt Hem aan zijn naasten bekénd. Hij wil dat graag, omdat hij alles heeft gevonden in **Hém**".

Indrukwekkend en aansprekend is **Tertullianus'** Apologie. De zaken die daarin aan de orde **komen**, zijn uit het leven gegrepen. De manier waarop **Tertullianus** schrijft, is **voor** de doorsnee-Romein goed te begrijpen. Hij geeft ons inzicht in de maatschappelijke betrokkenheid van de christen in die tijd. Ook leren we uit zijn Apologie iets over de **diakonale** instelling van de eerste christenen en hun sociale inzet binnen een heidense cultuur. **Tertullianus** zegt dat het door de christenen opgebrachte geld wordt gebruikt om **armen** te helpen, om we-

zen en weduwen te beschermen. Vondelingen **worden** opgevangen, gevangenen en slaven worden voortgeholpen.

Diakonale inzet

Eenzelfde bericht vinden we in de (Eerste) apologie van Justinus Martyr: 'Wie de middelen heeft, geeft naar believen wat hij wil. Wat **op** deze manier bijeengebracht is, **daarmee** helpen we weduwen en wezen, degenen die door Pekte of om een andere reden behoeftig zijn, de gevangenen **en** de vreemdelingen in de gemeente; ook verlenen we sociale hulp aan allen die in de stad zijn'. We **zien** hier de christelijke kerk bezig zoals deze zich via de bekende handelsroutes langs de hoofdwegen en rivieren van het Romeinse Rijk had verspreid; christelijke gemeenschappen die tot in de tweede helft van de derde eeuw gevestigd waren in vooral stedelijke gebieden met hun eigen problematiek. De christenen streefden een relatieve harmonie na met hun heidense bureu. Ze huwden een duidelijke reputatie op tijdens de rampen die de Romeinse wereld troffen vanaf het midden van de derde eeuw. Het staat vast dat er in het jaar 251 in Rome meer dan 1500 weduwen en men werden ondersteund door de christenen in deze stad. Christenen zorgden voor de armen. De latere keizer Julianus de Afvallige (361-63), die zelf ook enige tijd christen geweest was, moest toegeven dat het zorgen voor de armen door de christenen veel bekeringen tot gevolg had. "Waarom", zo schreef hij, "hebben wij geen oog voor hun goedwilligheid tegenover vreemdelingen, voor hun zorg voor de doden en voor de heiligheid van hun levens die samen de grootste oorzaak vormen voor de toename van wat door ons gezien wordt als atheïsme?"

Uitdagingen

We ronden af en trekken enkele conclusies. Tegenover de onzedelij-

lijkheid van het heidendom stelden de Apologeten de zedelijkheid en de hoge (sociale) moraal van het christendom. De wereld is de plaats waar de christen ook door zijn gedrag voor Christus moet winnen. De levenswijze van de christenen, hun leven als gemeente en hun gedrag in de samenleving hadden een wervende werking. Een echt christelijke levensstijl heeft vandaag ook uitstraling: Een verworpen cultuur is gebaat met een werkelijk doorleefde christelijke sociale- en persoonlijke ethiek.

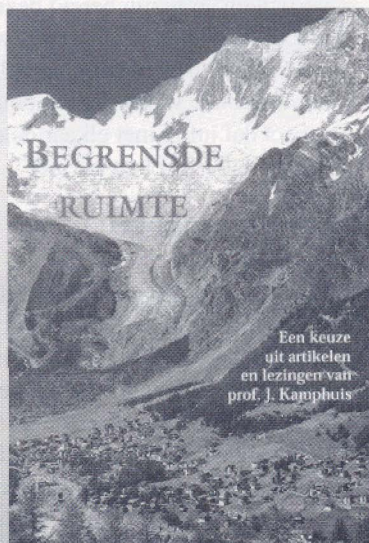
De deelname van christenen aan het maatschappelijk verkeer vormde een belangrijke missionaire factor. Rondreizende evangelisten volgden de bekende handelsroutes. Christenen deelden hun geloof mee als ze langs de wegen reisden. Christelijke handelaren evangeliseerden. Voor vandaag betekent dit een uitdaging op het punt van de toegenomen mobiliteit en internationalisering: de christen die actief bezig is in de (internationale) handel en het (electronische) verkeer beschikt over een belangrijke instrument om het christelijk geloof in de samenle-

ving present te stellen.

De christelijke gemeenten in de Vroege Kerk waren hoofdzakelijk stadsgemeenten: Het waren zelden complete families die christen werden. Veel vaker waren het individuen. Christenen zorgden voor de kansarmen in de maatschappij. Voor vandaag houdt dit een uitdaging in op het punt van christelijke dienstverlening: In een overgeprofessionaliseerde en op doelmatigheid ingerichte zorgsector vormt de christelijke traditie van maatschappelijke dienstverlening en het liefdebetoon aan naasten en bureu een zeer belangrijke factor. Dit raakt collectieve samenlevingsverbanden; maar gezien de toegenomen individualisering in de samenleving zeker niet minder ook de persoonlijke contacten. Christelijke naastenliefde dienen we in toenemende mate te beschouwen als een niet te onderschatten oorzaak van kerkgroei.

Prof. dr. F. van der Pol is hoogleraar Algemene en Nederlandse Kerkgeschiedenis vóór 1650 en Symboliek aan de Theologische Universiteit te Kampen.

BEGRENSDE RUIMTE

Een keuze uit artikelen en lezingen van prof. J. Kamphuis
Samengesteld ter gelegenheid van zijn 75e verjaardag

Onder redactie van H.J. Bolten en J.J.C. Dee

Verijgbaar bij de boekhandel
416 pag., ing. f 39,513

OOSTERBAAN & LE COINTRE B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, tel. 0113-215591

EVANGELIE VOOR DE ACHTERBLIJVERS?

(Evangelisatie op een keerpunt)

C.J. Haak

Evangelisatie en zending

De zomermaanden kunnen je overvallen als **kerkmens**. Door de uittocht van de vakantiegangers staren de **lege** plekken je aan tijdens de erediensten. De **vele 'leesdiensten'** vanwege massaal **ontbreken** van predikanten onderstrepen het vreemde gevoel. Wie is er **volgende week** nog? **Kunnen we beter maar niet** sluiten **tot na de vakantie?** **Niet leuk nee, om zo kerk te zijn. Je voelt je** een achterblijver. En kijkt elkaar vragend aan. **Horen we er nog bij? Is de kerk zelf ook niet uit de tijd? Met een evangelie voor de achterblijvers? Is** wat in de vakantie gebeurt niet typerend voor de rest van het jaar?

Bovendien, met spanning wachten we af wat de terugkomende vakantiegangers te melden hebben. Het zijn bepaald **niet de minste die in het buitenland de kerkdiensten bijwoonden. Enthousiast vertellen ze van de informele en enthousiaste diensten. Vaak met Nederlanders uit andere kerken erbij! Wat een feest van herkenning! Waarom kan in het buitenland wel wat hier niet kan? Of ook de vele jongelui die nog vol zitten van de E & R-activiteiten en zich nu stoten aan het starre gedrag van de kerk-thuis? Zij hebben immers meegemaakt hoe anders het ook kan!... De achterblijvers, die hoopten op rustiger vaarwater na de vakantie, voelen zich nu pas goed 'achterblijvers'. Wordt het ooit nog weer als vroeger..?**

Over **die vraag** wil ik met u, 'achterblijver', die dit blad tenminste **nog** leest, nadenken. Het is de vraag naar evangelisatie in een tijd van leeglopende **kerken**. Ik wil de

rollen omdraaien. We moeten onszelf niet langer als achterblijvers beschouwen, maar als koplopers. Koplopers van Christus. Dan staan we goed voorgesorteerd om eventu-

ele vragen naar aanpassingen en wijzigingen in het kerk-zijn evenwichtig te beantwoorden. En krijgt **kerkelijk** leven weer glans!

Huidige tijd - vloek of zegen?

Al snel kunnen gedachten op de loop gaan. Je las **net over Paars II**. Met schrik om het hart vrezende verharding van anti-christelijke programma's. De dam lijkt gebroken voor liberale idealen, onder meer op 'onze' **kosten**. De reiskosten voor leerlingen van bijzonder onderwijs is nog maar **één voorbeeld** van de toekomstige extra-kosten voor de trouwe christen. De twee-verdieners-politiek eist wel crèches, maar laat het gezin, en zeker het 'grote' gezin, in de steek. Moedwillig wordt hiermee het **medicijn** tegen **individualisme** prijsgegeven. Intussen wordt via de voordeur van de wet en de achterdeur van de reclame de ethische standaard neergehaald, waardoor **christenen** nog meer naar de rand gedrukt worden, of gedwongen om **mee te doen**. Met **alle fatale** gevolgen op gebied van onderlinge sociale en medische zorg, psychische draagkracht en verlangen naar veilige geborgenheid. Om van kerk en geloof maar te zwijgen.

- een vloek...

Wie dat op zich **in laat werken kan** snel gereed **staan** met de **gedachte** van de vloek **van** God over Nederland (en het Westen). **Net** zoals in Romeinen 1 lijkt het erop dat God de **mens straft** met z'n eigen kwaad. Tenslotte geeft **God** de mens dan maar over aan wat hij zo **graag wil**. Laat de mens dan maar **zwelgen** in z'n **weglopen** bij God,

z'n eigen religie, **z'n** eigen ethiek, inclusief z'n opzoeken van **tegen**-natuurlijke verlangens. Hij zal **wel** merken dat hij tenslotte zichzelf **tegen** komt,... als het te laat is. Zo graaft het Westen, net als het **vroe**-gere romeinse rijk z'n eigen ondergang. Het is de straffende hand van God, die **zn** evangelie dan ook maar **terugtrekt**...

Deze **gedachtengang** heeft een **ze**-ker recht. Nederland is **bezig** haar **bevoorrechte** positie van het Evan-gelie te verliezen, met rasse schre-den. Kerken in andere landen schudden meewarig het **hoofd** om zoveel ondankbaarheid. Toch, laten we niet te snel van slag raken en ad **hoc** oordelen. De huidige terugval van christelijk Nederland is geen nieuws voor wie de ontwikkelingen in **kerk** en **theologie** sinds enkele eeuwen, vooral na de Verlichting, **heeft** bijgehouden. Bet christelijk protest toen **werd** afgedaan als te somber, te kritisch, te hard over an-dere christenen en kerken die met ogen dicht met de stroom **meedre**-ven. Het enige verschil is dat nu **éindelijk** – wat had **God** een g e duld! – de consequenties duidelijk worden van een anti-bijbels den-ken.

Het vliegwiel van de christelijke cultuur draaide **ook** zonder de di-recte relatie met de Schrift nog lan-ger en zwaarder door dan velen g e **hoopt** hadden. En nog zijn we er niet van af. Maar inderdaad, **men** **maakt** zich op, om het nu **definitief** tot stilstand te brengen. Het is niet meer (beslist **ook** niet minder) dan de **wrange** vrucht die de 'kinderen' nu **moeten eten** en slikken van de plant van de afkerige en ongelovige 'vaderen'. Ik **zeg** dit niet om de 'kinderen' **vrij** te pleiten, **wel** om de huidige situatie niet zwaarderen heftiger te veroordelen dan de vroe-gere tijden.

– een zegen...

Het betekent ook dat de huidige si-tuatie een zegen **voor** de kerk kan

zijn. Al te lang heeft de kerk ge-leund op een christelijke overheid, een christelijke cultuur en invloed. Zijn we als kerken niet al lang terug in een tijd als Hand. 8:1-3, ook al worden we niet, net als toen, echt vervolgd ten dode? Christus had bij zijn voorbereiding op de troonsbe-stijging in de hemel gezegd dat de **apostelen** getuigen van het evange-lie moesten **zijn**. Dat gaf in de tijd rond Pinksteren een complete en ra-dicale aardverschuiving in het ker-kelijk klimaat van die dagen. Als oudtestamentisch gelovige **Jood** moest je nu beslissen of je wel of niet achter die Jezus van **Nazareth** aan zou gaan. Je riep het verzet van '**kerk**' en overheid over je los. Na enige tijd verliep dan **ook** de dyna-miek van de prediking en bleef de christelijke **kerk** op een kluitje zit-ten in Jeruzalem, klagen **over** de 'vloek' van het **ongeloof**.

Het betekent ook dat de huidige situatie een zegen voor de kerk kan zijn. Al te lang heeft de kerk geleund op een christelijke overheid, een christelijke cultuur en Invloed.

God zelf moest **optreden** om de kerk **weer** tot zegen van de wereld te stellen. Met harde hand, de hand **van** de kerkvervolgung, dreef Hij de **kerk** de wereld van het ongeloof binnen! **Toen** pas begonnen de ge-lovigen, noodgedwongen, het evan-gelie aan anderen te brengen, Hand. 8:4; 11:19-21. **Eerst** aan mede-Jo-den, **later** ook aan niet-Joden. Dat deze 'zendings-actie' van de eerste **kak** het niet van harte ging was trouwens ook al duidelijk geworden toen Petrus **via** een visioen 'ge-dwongen' moest worden naar de Romeinse Cornelius te gaan, Hand. 10. Maar wat een nieuwe **perspec**-tieven stonden de kerk toen te wachten! **Petrus** **raakte** er niet over uit gepraat, Hand. 11; 15. God keerde de **vloek** om tot zegen. Dan klinkt ook vaker nog in **Handelin**-

gen dat mensen tot geloof komen en dat het evangelie zich uitbreidt, o.a. ook door de **zendings-organisa**-tie van de **kerk van Antiochië** en vervolgens de onderlinge afspraken voor werkverdeling onder de apos-telen en de kerken. Kennelijk was die harde **druk**, 'vloek', nodig om de **kerk** tot bezinning op haar prio-riteiten terug te roepen. Zo ontstond de **zegen**, voor kerk en wereld.

Evangelisatie-opleving – blij begroet

Deze lijn van Hand. 8-11 is **geen** definitief antwoord op de vragen van evangelisatie van vandaag. We zeggen er zelfs direct bij, dat de wereld van toen nog onbekend **was** met het evangelie. In zekere zin was er, hij alle tegenstand, toch **ook** iets onbevangers in de ontmoeting. Die **onbevangersheid** is er na 20 eeuwen christendom **echt** wel af. Een herhaling van Handelingen der Apostelen is **onmogelijk**. Mensen die met beroep op deze en soortge-lijke gegevens een triomftocht **van** het christendom door Europa voor ogen zien hebben zich nog niet be-keerd van de heidense Romantiek. Het verzet tegen het evangelie is in de loop der eeuwen listiger en ve-nijniger dan ooit geworden.

Die onbevangersheid is er na 20 eeuwen christendom echt wel af. Een herhaling van Handelingen der Apostelen is onmogelijk, Mensen die met beroep op deze en soortgelijke gegevens een triomftocht van het christendom door Europa voor ogen zien hebben zich nog niet bekeerd van de heidense Romantiek

Zowel het kwaadspreken over als het **semi-christelijk** verdraaien van het evangelie is intussen net zo goed de hele wereld doorgedaan als het evangelie zelf. Inclusief de vele **zgn.** christelijke denominaties,

groeperingen, gezelschappen, secten, theologische literatuur en stichtelijke lectuur. Ook het opleven van veel christelijke kerken in andere werelddelen is nog lang niet altijd een bewijs van de werkelijke overwinning van Christus over de harten van mensen in bekering, berouw en volhardende kerkvorming. Als christelijke kerken houden we natuurlijk de wereldwijde ontwikkelingen in blijde spanning bij, maar bijbelse nuchterheid kan ons behoeden voor al te menselijke en optimistisch-gekleurde verwachtingen. Ai te vaak heeft de kerk de op geklopte verwachtingen met grote teleurstelling moeten bekopen.

- Nieuw elan sinds de jaren zeventig

We richten ons daarom liever op de concreet-bijbelse kerkelijke opleving voor evangelisatie-activiteit dan op de speculaties¹ die her en der de kop opsteken.

Op landelijk niveau

In het achter de schermen opererende bestaan van & landelijke organisatie voor Evangelisatie kwam verandering met het werk op de campings van de vereniging Evangelisatie en Recreatie (opgericht in 1971). Het was voor de kerken aanleiding om haar principes, die in 1923 voor het laatst waren geformuleerd, opnieuw te bekijken. De Generale Synodes van Kampen 1975 (voor het grote werk) en Amersfoort 1978 (voor de nadere uitwerking en verfijning) kwamen met een nieuwe visie op de evangelisatie. Niet langer moest het initiatief van de kerkenraden worden verwacht, maar veeleer omgekeerd, moesten de kerkeraden de gemeente tot eigen initiatief stimuleren, begeleiden en toerusten.

Bovendien kreeg de evangelisatie nu ook een eigen artikel (25) in de Kerkorde van 1978. Daar werd de doelstelling van bekering en kerkelijke belijdenis vastgelegd. De ker-

kenraden kregen de opdracht om toe te zien dat vanuit deze doelstelling zou worden gewerkt. Het nieuwe evangelisatie-elan gaf ruimte aan een landelijk bureau voor informatie, zij het eerst aarzelend in beschikbare mens-uren, behuizing en actieradius. Een volgende belangrijke stap was dat de organisatie van de plaatselijke commissies omgebouwd werd tot een Vereniging van het Landelijk Verband van Evangelisatie-Arbeid, in 1982. Omdat bijna alle kerken hierin participeerden was de evangelisatie gewaarborgd.

We herinneren ook met dankbaarheid de instelling van een generaal aanvullend steunfonds voor evangelisatie-werk in gemeenten die niet voldoende ondersteund kunnen worden vanuit de kerkelijke regio, in 1993. Daarmee spraken de kerken opnieuw uit dat evangelisatie ook de kerken gezamenlijk aangaat. Toch, de afrondende stag moet nog komen. De Vereniging heeft op haar extra algemene ledenvergadering van 21 maart 1998 (een nieuwe lente?!²) terecht voorgesteld² om in de toekomst het landelijk te organiseren evangelisatie-werk te laten behartigen door de gezamenlijke kerken, via een Deputaatschap dat door de Generale Synode (voor 't eerst -laten we hopen- door Leusden 1999) benoemd zal worden. Pas dan erkennen de kerken officieel dat de evangelisatie niet alleen een taak is van de lokale kerken, elk voor zich, maar wel degelijk ook voor de kerken gezamenlijk. Een landelijk beleid kan dan goed van de grond komen. Niet om het werk van de plaatselijke kerken over te nemen of, nog erger, te blokkeren, maar juist om methodisch, strategisch en effectief antwoord bezig te zijn.

Dan komt de zaak van integrale evangelisatie, na lange tijd, weer terug op de tafel van de Synode. Waar ze ook hoort. Als dit voorstel wordt aangenomen heeft de evangelisatie een voorsprong behaald op

de zending, die het nog steeds zonder generale deputaten moet stellen. Of het moest zijn dat de voorstellen van Deputaten BBK tot herstructurering van de zending, hulpverlening en oecumene eerder aan de orde komen en aangenomen worden... Hoe dan ook, laten beide voorstellen, die eenzelfde geest ademen, elkaar maar beïnvloeden, zodat in 1999 zendingen evangelisatie weer de (ere-)plaats krijgen in de kerken die ze bijbels gezien toekomt. In de toekomst zal blijken hoezeer beide taken, zending en evangelisatie, door die ene 'Geest' gedreven elkaar weer van dienst kunnen zijn. En de kerken!

Hoe dan ook, laten beide voorstellen, die eenzelfde geest ademen, elkaar maar beïnvloeden, zodat in 1999 zending en evangelisatie weer de (ere-)plaats krijgen in de kerken die ze bijbels gezien toekomt, in de toekomst zal blijken hoezeer beide taken, zending en evangelisatie, door die ene 'Geest' gedreven elkaar weer van dienst kunnen zijn. En de kerken!

Op plaatselijk niveau

Ook plaatselijk vallen er veranderingen te constateren. Niet alleen dat op veel plaatsen de commissies actief zijn, maar ook de kerkelijke besluitvorming. Sinds 1990 kennen we de zgn. evangelisatie-predikanten,³ intussen te Venlo, Anna Paulona en Enkhuizen.

Dat betekent niet dat die predikant alleen het evangelisatie-werk doet. Het betekent wel dat via die predikant de hele gemeente betrokken wordt bij het evangelisatie-werk. Er wordt gezocht naar de goede man / vrouw met de geschikte gaven op een bepaald gebied. Niet iedereen hoeft gesprekken met ongelovigen of buitenstaanders aan te gaan.

Maar deelname in het verwelkomen van gasten in de (bijzondere) diensten, voorbereiden van een speciale bijeenkomst, meedoen aan een ontmoeting enz. is noodzakelijk en kan met inzet van de gemeente goed geregeld worden.

- missionaire gemeente

Wel merkt de gemeente dat ze 'anders' dan vroeger bezig is met haar kerk-zijn. Het missionaire karakter, om het wat duur te zeggen, komt meer uit de verf. Ook de rol van de predikant wordt dan anders. Ds. Drost gaf dat eens kernachtig weer: 'Ik begon als herder en leraar in Venlo; ik ben nu meer en meer een mede-werker onder de werkers.' Het grote voordeel is nu dat het werk van de evangelisatie via de eigen predikant als vast onderdeel van het gemeentewerk aan de orde komt en op de kerkenraad besproken wordt. Ook bij het vaststellen van het gemeente-programma en de jaarlijkse begroting spreekt de evangelisatie nu een geducht (!) woordje mee. Op zo'n manier hebben de kerken, ook in haar meerdere vergaderingen, hun beste beentje voorzetten voor dit werk, wanneer er prioriteiten moeten worden gesteld.

Trouwens niet alleen de enkele genoemde gemeenten merken de verandering. Wie in de **bum** van een asielzoekercentrum of opvangcentrum zit zal gemerkt hebben dat de kerk zich ook met hen bezig houdt. De verschijning van buitenlandse gasten in Q kerkdienst is al lang geen nieuws meer, evenmin als een kortere of langere engelse (franse, duitse) tekst. Ook het werken met simultaanvertaling al of niet met gebruikmaking van koptelefoons is in meerdere kerken al vaste prik. We worden met onze neus gedrukt op de taak van de kerken om buitenlanders een **@** onthaal in Nederland te geven, en tegelijk niet-Christgelovigen aan te spreken met het evangelie.

Daar zit ook weer een andere kant aan. Meerderen onder ons, vooral jongeren komen door verkering en huwelijk in heel nauw contact met buitenlandse christenen en niet-christenen. Dan stapelen de vragen zich op. Onbekendheid met de overtuiging van die ander maakt onzeker. Aan de ene kant wordt dan vanwege de liefdesverhouding de waarde van het christelijk geloof onder druk gezet ('Waarom zou alleen de bijbel gelijk hebben, de Koran is toch ook een Heilig Boek voor de Moslims?!') aan de andere kant groeit de zorg en mogelijk ook het verzet van met name de ouders tegen een dergelijke verhouding ('Waren er maar nooit buitenlanders in onze kerk gekomen. . . ') .

- missionaire gaven en toerusting

Meer en meer komt dan op de kerken af wat wel en niet kan of moet in evangelisatie. Het zou te dol voor woorden zijn indien evangelisatie-werk tot gevolg zou hebben dat kerkleden hun geloof verliezen en de kerk de rug toekeren. We moeten dan rustig stellen dat niet iedereen onder ons klaar is voor de ontmoeting met buitenstaanders van een niet-christelijke overtuiging en religie.

We moeten dan rustig stellen dat niet iedereen onder ons klaar is voor de ontmoeting met buitenstaanders van een niet-christelijke overtuiging en religie. Wie eenmaal de ernst, druk en de verleiding van een niet-christelijke religieuze overtuiging heeft meegemaakt zal niet lichtvaardig zichzelf opwerpen als 'evangelist'.

Wie eenmaal de ernst, druk en de verleiding van een niet-christelijke religieuze overtuiging heeft meegemaakt zal niet lichtvaardig zichzelf opwerpen als 'evangelist'. Integendeel, je gaat iets voelen van wat

Paulus zei, dat hij met vrees en beven Korinte binnenkwam, 1 Kor. 2:3. Niet omdat hij Christus niet liefhad als zijn enige Redder, maar wel omdat hij de zuigkracht van de tegenstand, van de Tegenstander, in de andere overtuigingen had geproefd.

Wie is bekwaam tot dit werk? Hoe moeizaam dring je bijv. pas door in de wereld van de Islam? Nog afgezien van de vreemde, arabische, taal, hoe verwarrend is juist niet dat juist veel bijbelse gegevens in de Islam een plaats krijgen. En dan de kunst zo te spreken dat je geen misverstanden oproept en voortijdig gesprekken blokkeert. Zendingen zijn vaak een levenlang bezig om zich enigszins 'vrij en spontaan' te bewegen onder de Moslims. Het is dus bepaald niet om de evangelisatie-drang ander Moslim te willen frustreren, als we wel menen dat het een illusie is te menen dat wij dat wel even in een handomdraai 'op pad' kunnen gaan. Training en toerusting die speciaal op de doelgroep gericht is is geen overbodige luxe. Het wordt meer en meer een verplichting voor de kerken **gezamenlijk** om hierin, via LVEA of IRTT, begeleiding aan te bieden.

- inzet van pas-bekeerden

Maar beter nog dan goed getrainde Nederlandse christenen kunnen bekeerde Moslims zelf aan het werk. We noemen daarom de naam van br. Sylvador Abdelrahman met dankbaarheid als een 'geschenk uit de hemel'. Via aangrijpende en wonderlijke wegen heeft de Here hem uit de Islam getrokken naar het licht in Christus. Zijn levensgeschiedenis is een bemoediging voor christenen en verdient het om te boek gesteld te worden. Het fascinerende hieraan is juist dat hij (en zijn vrouw) zijn bekering niet als eindpunt, maar als start beschouwt voor een nieuw leven, toegewijd aan de evangelisatie onder Moslims. Dat dit niet bij woorden blijft, bewijst zijn drukke leven van ge-

sprekken op vele plaatsen, met veel Moslims. Met ingrijpende gevolgen, merkbaar in diverse gemeenten onder ons.

De gemeenten in de classis Midden-Holland (Den Haag c.s.) hebben hierin de hand van God gezien. Zij hebben deze broeder 'geadopteerd' om gedurende een bepaalde periode de kans te geven zich verder te bekwa-men in het evangelisatie-werk.

De gemeenten in de classis Midden-Holland (Den Haag c.s.) hebben hierin de hand van God gezien. Zij hebben deze broeder 'geadopteerd' om gedurende een bepaalde periode de kans te geven zich verder te bekwa-men in het evangelisatie-werk. Niet met de bedoeling om deze broeder nu te verheerlijken, maar om de ordelijke inzet ten be-

hoeve van de evangelisatie mogelijk te maken en te bevestigen.

Via het IRTT wordt gewerkt aan verdere verdieping van zijn kennis van de Schrift en de Nederlandse kerkelijke en culturele situatie. Omgekeerd doen de docenten van het IRTT weer hun winst met de kijk van br. Sylvador op de wereld van de Islam en de manier van bijbelgebruik.

Die wederzijdse uitwisseling van kennis en inzicht is een bewijs te meer dat zending en evangelisatie tot verrijking van de kerk en de gelovigen zelf strekken. Wie dat aan den lijve ondervindt kan terecht spreken van een tijd van zegen voor de kerken. Daarover volgende keer meer.

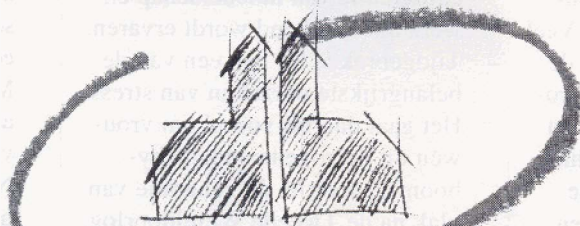
Drs. C.J. Haak is universitair docent Zendingwetenschap, Godsdienswetenschap en Evangelistiek aan de Theologische Universiteit te Kampen en docent aan het Institute of Reformed Theological Training te Zwolle.

¹ We ontkennen niet dat w veel te leren valt van evangelisatie-werk buiten onze kerken. De vele kennis, inzichten en vaardigheid in Evangelisatie Explosie, De Grote Opdracht School, Alfa-cursussen, Willow Creek en de vele, vaak minder aan reclame-makendeinstellingen en werkers kun je niet naast je neerleggen. Je moet, tussen haakjes, net als bij alle andere literatuur die je niet naast je neer kunt leggen, wel uitzoeken wie er nu werkelijk iets (nieuws) te zeggen heeft, of wie er nu zichzelf en zijn succes-verhaal aanprijst. Bescheidenheid is ook in *hei* aanbieden van evangelisatie-materiaal een goede eigenschap, die maar dun gezaaid is.

² P.H. van der Laan (voorzitter LVEA), Voorstel Deputaatschap evangelisatie, LVEA-Zwolle 1998, toegezonden aan alle kerken.

³ Persoonlijk vind ik dat de naam 'evangelisatie-predikant' ons op het verkeerde been zet, alsof de andere predikanten nu niets meer met evangelisatie te maken zouden hebben. Ik begrijp en waardeer uiteraard van harte de bedoeling die door deze naamgeving tot uiting komt. Ik hoop dat dat hiermee geen blokkade opgeworpen is voor een veel bredere belangstelling en activiteit van de 'gewone' predikanten voor dit onderdeel van het takenpakket van de christelijke kerk.

donatus

Verzekert

van Avondmaalstel tot Zadeldak
alles onder uw kerkelijk dak!

Verzekerd zijn bij Donatus is een geruststellend gevoel.
Al sinds 1852 dé verzekeraar voor uw kerkelijke eigendommen,
maar ook voor al uw andere verzekeringsaangelegenheden.
Vraag vrijblijvend onze brochure of offerte of maak een afspraak voor
een vrijblijvend persoonlijk gesprek.

Postbus 500
5240 AM Rosmalen

Hoff van Hollantlaan 8
Tel. 073 5221700 - Fax 073 5221717

GELOOFWAARDIG VERZEKERD

DE BELASTING VAN DE BEVRIJDING

M. Weke-van der Linden

Samenleving

Het zoeken naar ministeriabele vrouwen bij de vorming van Paars II is van een zodanige importantie gebleken, dat het de vorming van het nieuwe kabinet met enige dagen vermocht te vertragen. De emancipatiebeweging mag tevreden zijn: haar streven naar gelijke posities voor mannen en vrouwen in de samenleving lijkt een volledig succes te zijn geworden. Toch worden er binnen diezelfde emancipatiebeweging in toenemende mate vraagtekens geplaatst bij de bevrijding tot optimaal maatschappelijk engagement van vrouwen. Voor veel vrouwen bracht die bevrijding niet de vrijheid waarop ze gehoopt hadden.

Al in 1988 betoogde Christien Brinkgreve bij de aanvaarding van haar ambt als hoogleraar vrouwenstudies in Nijmegen dat de tweede emancipatiegolf vrouwen niet alleen bevrijding heeft gebracht. Veel vrouwen zouden afknappen op de hoge eisen die het emancipatieproces hen stelde. De vrijheid om het leven naar eigen wens in te richten kwam volgens Brinkgreve in de praktijk neer op overbelasting en een overgereguleerd bestaan. Met haar betoog beoogde Brinkgreve een mythe te doorbreken: de mythe van de supervrouw die de eisen van huwelijk, moederschap en maatschappelijk succes moeiteloos weet te verzoenen. Het hooggeleerde betoog vond aanvankelijk weinig weerklank binnen de emancipatiebeweging. Nu, tien jaar later, worden de kritische noties van toen door velen gedeeld.

In de Verenigde Staten verscheen vorig jaar het boek "Als werk niet

meer werkt". De schrijfster, Elizabeth McKenna, beschrijft hoe bij veel buitenshuis werkende Noordamerikaanse vrouwen de combinatie van moederschap en werk als drukkend wordt ervaren. Tijdgebrek is bij hen een belangrijkste oorzaak van stress. Het gaat daarbij vooral om vrouwen uit de zogenaamde babyboom-generatie, de generatie van vlak na de Tweede Wereldoorlog. alle kansen om te studeren en **W** maatschappelijk te ontplooien en profiteerden het emancipatiestreven: betaald werk en economische onafhankelijkheid. Pas door het verrichten van betaalde arbeid zou de vrouw een volwaardig lid van de samenleving w **zichzelf kunnen verwerkelijken.** Door dit toch wel wat mannelijke arbeidsethos ontstond een nieuw keurslijf: de dwang om hetzelfde te presteren als waartoe mannen in staat m- den geacht.

In haar boek gaat McKenna v — in op problemen van vrouwen uit de middenklasse. Ze geeft een *haarscherpe* analyse van de ambivalenties, identiteitsproblemen en onzekerheden in het moderne vrouwenleven. Ze laat zien hoe veel vrouwen van de babyboomgeneratie hun identiteit afhankelijk maakten van carrière en inkomen. Onafhankelijker werden ze er niet door. Het tegendeel, ze moesten delen van hun persoonlijkheid inleveren. Tijd voor gezin en vriendschap was er nauwelijks. Niemand mocht onder hun ambities lijden. Dus leden zij zelf.

Ook in Nederland groeit het verzet tegen de identiteitsbepalende prestatiedwang. Vrouwen, maar ook steeds meer mannen komen tot een herwaardering van zorgtaken en het onderhouden van persoonlijke relaties. Van minister Wijers werd bekend, dat hij een belangrijke Haagse vergadering liet verzetten, omdat een van z'n kinderen jarig was. Mede om redenen van huiselijke aard ambieert hij geen continuering van zijn ministerschap in Paars II. Nederland scoort hoog, ook in de hoogste kringen, op het gebied van huiselijkheid. Steeds meer mannen verkiezen deeltijd-arbid teneinde hun werk met zorgtaken te kunnen combineren. De komst van een kinderwet arbeid en zorg is reeds aangekondigd. Deze wet moet het wettelijk recht op deeltijd-arbeid en & uitbreiding van kinderopvang regelen. Ook wordt er meer ruimte voor zorgverlof en loopbaanonderbreking in het vooruitzicht gesteld. Een spannende vraag blijft of mannen van deze verruimende maatregelen ook daadwerkelijk gebruik gaan maken. Doen ze dat niet, dan

zullen vrouwen met een baan een **zware** dobber blijven houden aan de 'dubbele last' van betaalde arbeid en zorg. Tot nu toe is, ondanks het **gevoerde** emancipatiebeleid, de verantwoordelijkheid voor huishouden en zorg voor kinderen vooral op de schouders van vrouwen blijven rusten. Zelfs als man en **vrouw** evenveel buitenshuis **werken**, **besteden** vrouwen binnenshuis twee keer zoveel tijd aan **zorgarbeid**. Overigens vinden vrouwen het vaak moeilijk de regie van huishouden en opvoeding uit handen te geven. Daarmee verdringen ze goedwillende vaders voor **een deel** naar de zijlijn.

Zorg en betaalde arbeid zijn nog steeds moeilijk te combineren. In bepaalde functies is dat nog onbespreekbaar. Veel werkgevers vinden het privéleven van hun werknemers geen item bij het denken aan het bedrijfsbelang. De cultuur van de volledige werkweek **wortelt** diep in de samenleving. Zeker **voor** mannen is het nog steeds een **cultuurbreuk** wanneer zij aangeven minder te willen werken om de zorg voor gezin of familie op zich te nemen. De **mannelijke** identiteit blijft verbonden met arbeid buitenshuis en het kostwinnerschap.

Opvallend is het verschil tussen opvattingen en feitelijke **zorgactiviteiten**. Opinies veranderen sneller **dan** **gedrag**. Een groeiende meerderheid van de Nederlanders is voor het samen delen van onbetaald werk bin-

nenshuis en betaald werk buitenshuis. Ongeveer de helft van de full-time werkende mannen zou korter willen werken om voor de kinderen te zorgen. Slechts tien procent zet die wens in daden om. En dat heeft meer met innerlijke belemmeringen te maken dan met **tegenwerking** van de **kant** van de werkgever. Veel mannen zijn bijvoorbeeld bang dat deeltijdwerk ten koste gaat van hun **carrière**. Ook vrezen zij met hun deeltijdwensen binnen het bedrijf minder serieus **genomen** te worden. Het **van belang** dat **er een** betere balans komt tussen betaalde arbeid en **zorg**. Bet is dan ook een goede keus van het GMV geweest om dit onderwerp te agenderen. Ook het GMV heeft leden die **kinderen** hebben en de zorgtaken willen combineren met **betaalde** arbeid, of familieleden willen verzorgen omdat het hulpaanbod **van de** thuiszorgorganisatie ontoereikend is. Als **uitgangspunt** daarbij is aan te bevelen dat **allereerst** de ouders zelf verantwoordelijk **zijn** voor de opvoeding **van** en de zorg voor hun kinderen. **Belangrijk** is dat gezocht wordt naar goede oplossingen als zij de taken binnenshuis en buitenshuis anders willen verdelen. Oplossingen waarbij de combinatie van betaalde arbeid en zorg noch voor de **man** noch voor de vrouw tot een overbelasting wordt.

Drs. M. Wikke-van der Linden is docente aan de Evangelische Hogeschool en aan de Gereformeerde Scholengemeenschap Guido de Brès te Amersfoort.

G.J. van Middelkoop

M meegelezen

'Zo'n kerk richt zichzelf te gronde'

In het Duitse Göttingen wil de hoogleeraar in de theologie Ludemann geen Christen meer heten. Dat moet gevolgen hebben, zo lezen we in het Duitse Evangelische maandblad *Licht und Leben* van juni 1998:

Theologisch behoudende groeperingen in het Rijnland **hebben** de evangelische Landskerken opgeroepen, consequenties te trekken uit de kwestie-Ludemann. De **Göttinger** hoogleraar in de theologie Gerd Lüdemann, die al lange tijd de **lichamelijke** opstanding van Jezus **Christus** bestrijdt, verklaarde **begin maart** dat hij **zich geen Christen meer** wilde **noemen**. De redenen daarvoor lagen, zo zei hij, in de resultaten van het historisch-kritische Bijbelonderzoek.

Ludemann wil wel verder gaan met het opleiden van aankomende predikanten en godsdienstleraren. De groeperingen van de 'Verklaring **van Bonn**' in de Evangelische **Kerk** in het Rijnland vinden dit onverenigbaar, evenals het feit dat hij in de **kerk** blijft. Minstens even inconsistent **zijn** de Landskerken volgens hen. Zij lieten alleen zulke studenten predikant worden, die op de universiteiten juist op deze 'historisch-kritische' manier zijn opgeleid. Daarbij zou het vaak voorkomen, dat 'leraren' als **Lüdemann** de geloofsovertuiging van **hun studenten** 'uithollen'.

Het samenwerkingsverband van ongeveer twintig groeperingen vraagt aan de leiding van de kerken, het mogelijk te maken, dat gemeenten predikanten aanstellen 'die **aan Bijbelgetrouwe** opleidingsinstituten met een wetenschappelijk

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel

Ds. J. van Amstel

Over Gods leiding gesproken...

Indien er geen toeval bestaat, maar alles tot in de kleinste details leiding van God is, *waarom gebeuren de dingen dan zo?*

Een boek voor jongeren... en ouderen.

Ing. 112 pag., £ 15,90

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591

niveau gestudeerd hebben en daar ook examen hebben gedaan'. Ludemann zou zeker niet alleen staan. De groeperingen verwijzen naar een bijdrage in het Duitse predikantenblad, het officiële orgaan van de Duitse predikantenverenigingen. Daarin stelt de evangelische theoloog *Helmut Schütz* uit Alzey, dat Maria wellicht door haar vader verkracht werd en dat Jezus uit deze verhouding geboren is. De groeperingen van de 'Verklaring van Bonn': 'Een kerk die haar gemeenten blootstelt aan zulke onzinnige speculaties van 'theologen' en predikanten, heeft geen tegenstanders meer nodig. Zij richt zich zelf te gronde'.

Reizend pastor

In het julinumnummer van hetzelfde blad lezen we over andere ontwikkelingen in de Evangelische Kerk van Duitsland het volgende:

De 'Evangelische Aufbruch Mittelrhein' (EAM) stelde zijn eerste medewerker aan, die voor het grootste deel van de week in dienst van deze organisatie staat. De theoloog *William C. Traub* (47) is vanaf juni actief als reizend pastor voor de theologisch behoudende actiegroepen.

Op Pinksterzondag (31 Mei) werd hij in de Belijdende Evangelische Gemeente van Neuwied in zijn ambt bevestigd. Hij is lid van de Presbyteriaanse Kerk in Amerika (PCA) en woont sinds 1988 met zijn gezin in Duitsland. Daar was hij eerst betrokken bij gemeenteopbouw en sinds 1991 begeleidde hij evangelischestudenten aan de universiteit in Göttingen.

Traub moet nu ondersteuning geven bij het stichten van belijdende gemeenten, die zich zien staan in de traditie van de Reformatie en van het kerkelijk verzet ten tijde van de beide Duitse dictaturen. De initiatieven tot het stichten van zulke gemeenten moeten ertoe leiden dat er weer kerkelijke bijeenkomsten zijn waar het volle evangelie wordt ge-

bracht, met een schriftgetrouwe prediking en een bediening van de sacramenten die met de belijdenisgeschriften overeenstemt, op die plaatsen waar dit door de Landskerken niet meer gewaarborgd wordt, aldus een mededeling.

De EAM rekent met een groeiende behoefte aan instituteringen van gemeenten in het Rijnland, als de Landssynode daar in januari 1999 definitief de inzegening van homoseksuele verbintenissen toestaat en de bijbelse opvatting over het huwelijk verder uitholt.

Traub is tegelijkertijd zielzorger in deeltijd van de Belijdende Gemeente in Neuwied, tot deze een plaatselijke predikant aanstelt,

Volkskerk?

toe biesch-acht

Ds. K. ten Klooster gaf in het Gereformeerd Weekblad van 10 juli weer hoe de Hervormde theoloog dr. H. Visscher dacht over wat hij noemde 'de theorie eener zogenaamde volkskerk'. Dr Visscher was hoogleraar aan de Rijksuniversiteit te Utrecht. Hij behoorde tot de oprichters van de Gereformeerde Bond in 1906 en werd na zijn emeritering als gewoon hoogleraar 1931 door deze Bond benoemd tot bijzonder hoogleraar in Leiden en Utrecht. Des te opmerkelijker – voor ons vandaag – is, dat hij een uitgesproken negatieve mening had over de volkskerkgedachte:

Scherp is zijn requisitoir over hen die die gedachte 'nog altijd als de eenig ware' aanprezen. Zij hebben zich naar zijn oordeel niet kunnen inleven in de historisch geworden toestanden. Het is een vasthouden aan illusies, waarmee men zelf verlegen is, zodra het er op aankomt de werkelijkheid onder ogen te zien. Het werkt meer 'als een rem op den Christelijke beginselen onder ons volk, hoewel het meent dien invloed te bevorderen'. Het is voor Visscher geen vraag of de kerk een boodschap voor het hele volk heeft. Natuurlijk! Onophoudelijk heeft zij het Woord van God te

verkondigen. Ze heeft te zoeken wat verloren is. Ze moet en mag er naar streven volkskerk te worden in waarheid. Maar ze is verdrongen, omdat ze haar roeping veronachtzaamde. Om volkskerk te kunnen zijn heeft zij haar eer prijs gegeven. Hoe? 'Thans is de tijd gekomen, dat zij is verdrongen van hare ereplaats, allereerst omdat @ haar roeping veronachtzaamde, niet in het minst doordat zij het volk als geheel in zich heeft opgenomen, hoewel dat geheele volk niet voldeed aan de eischen die Christus' kerk aan hare leden stelt.' Zij heeft losgelaten wat zij vast had moeten houden. Zij heeft haar karakter verloochend door al wat feitelijk van haar vervreemd is in haar op te nemen. Aldus Visscher aan het begin van deze eeuw (december 1906). We willen in dit een volgend artikel nog wat meer van zijn gedachten opdiepen. Interessant én actueel.

Zuivere vertegenwoordigers

Het front waartegen Visscher zich in dat verband richtte waren de confessionelen. Zo ook in enkele artikelen onder de titel 'Waarheid of fictie' waarbij hij nader ingaat op de volkskerkgedachte. Naar zijn waarneming verkondigde men van confessionele zijde, 'met zekeren ophef', dat onze vaders voorstanders waren van de 'zogenaamde' volkskerk. Dat was het confessioneel ideaal. Die gedachte aan de volkskerk zou dan tevens moeten bewijzen dat zij de zuivere vertegenwoordigers waren van de leerstellige en kerkelijke idealen van de vaders. Tegelijk betekende dat dan uiteraard dat zij die daar anders over dachten, zoals b.v. H. Visscher, in tegenspraak waren met de belijdenis van de kerk en de theologie der vaders. Bovendien konden zij dan voorgesteld worden als mensen, die 'aangetast zijn door de bacil der separatie'. Dat verwijt legt Visscher naast zich neer. Hij poneert de stelling dat de confessionelen zich ten onrechte op de vaders beriepen. Dat men de oud va-

derlandse kerk als oorspronkelijke volkskerk voorstelde, deed geen recht aan de feiten. Daarmee was uiteraard het recht of onrecht voor een zogenaamde volkskerk nog niet bewezen. Immers, gesteld dat de vaders wel de volkskerk hadden voorgestaan, dan was daarmee nog niet gezegd dat zij het ook bij het rechte eind hadden.

(...)

Spoedig afglijden

Maar, aldus Visscher, de vaders hebben nooit een theorie van de volkskerk geleerd. Wat ons en in de belijdenisgeschriften en in hun eigen werken is overgeleverd, wijst op heel iets anders. De vaders hebben in artikel 27 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis hun geloof uitgedrukt inzake de kerk, naar de Schriften: wij geloven en belijden een enige Katholieke kerk, dewelke is een heilige vergadering van ware Christgelovigen, al hun zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewassen zijnde door Zijn bloed en verzegeld door Zijn Geest. Daar wordt nog aan toegevoegd dat die kerk door God bewaard en staande gehouden wordt tegen het woeden van de gehele wereld, hoewel zij soms heel klein en als tot niet schijnt gekomen in de ogen der mensen. Uit deze woorden valt niet af te leiden dat onze vaders aan een volkskerk, waarin uit zijn aard het volksleven zich moet afspiegelen, dachten. Dat blijkt, aldus Visscher, onweersprekelijk, uit de historische feiten zelf. Zo lagen de zaken in die eerste dagen van de reformatie.

Dat onder afwikkeling van het politieke proces de kerk tot staatskerk en daarmee tot volkskerk is geworden, is tot schade geweest van het kerkelijke leven. Maar dat kan het oorspronkelijk optreden van de vaders niet teniet doen. Dat bewijst alleen maar dat er weldra een afglijden valt waar te nemen van de zuivere beginselen. Dat werd ook toen wel gezien en met smart erkend, maar daar heeft men dan ook

wel tegen gestreden. De oorspronkelijke kerkelijk praktijk van de vaders was tegen de volkskerkidee gekant. Ze hebben het woord zelfs niet gebezigd en het begrip dat ermee wordt verbonden hebben ze bestreden. Al de klachten over gebrek aan tucht, over het niet genoegzaam heilig houden van de sacramenten, over de afwijkingen op kerkelijk gebied, zijn even zoveel protesten tegen de volkskerk, die toen helaas reeds volle werkelijkheid was. Maar vanaf het begin was het zo echter niet geweest.

Rooms zuurdésen

Dat was trouwens ook niet mogelijk. De kerken waren in die begintijd goeddeels kerken onder het kruis. Toen waren zij vanzelf al geen volkskerken hadden minder dan ooit reden voor de verwachting dat ze het ooit zouden worden. Toen in 1572 hier en daar de zon van de vrijheid doorbrak dachten ze er ook helemaal niet aan. Wat men deed was, dat men ernstig poogde in haar leer en leven zich zuiver te houden en de merktekenen van Christus' kerk te vertonen, ook naar buiten.

Visscher wijst in dat verband op de controverse van de vaders met vooraanstaande Roomse theologen (onder wie hun kampioen' Bellarminus). In dat debat wordt duidelijk dat datgene wat Rome voorstond meer de volkskerkidee in zich had dan de opvattingen van de door hen bestreden calvinistische 'kettters'. Laatstgenoemden spraken toch van de kerk als van een vergadering van uitverkorenen, heiligen enz. Hoe lag dat bij b.v. Bellarminus? Hij vond het wel genoeg de kerk te omschrijven als een schare mensen, door dezelfde geloofsbelijdenis en het deega —hap aan dezelfde sacramenten vergaderd, onder het bestuur van de wettige herders, vooral natuurlijk van Christus en Diens stedehouder, de paus. Visscher concludeert dan 'als wij nu dat laatste er af rekenen, dan gevoelen wij, hoe niet Calvijns definitie in die der Confessie, maar

wel die van Bellarminus uitnemend passen kan voor de volkskerk'. Hij maakt dan gewag van het feit dat een 'Roomse zuurdésen blijkt te gisten in de Confessioneele volkskerkidee'.

Het doel van de vaders was, dat de kerk van deze lage landen bij de zee in d haar openbaringen kerk van Christus zou zijn. De kerk tot volkskerk te maken lag niet in de bedoeling.

(...)

Daarin was geen plaats voor de gedachte om 'in de kerk op te nemen, wie daar krachtens belijdenis en wandel geen plaats verkrijgen mocht'. Het is duidelijk, dat, als onze vaders een volkskerk hadden gewild, zij anders te werk hadden moeten gaan. Dan hadden ze een andere kerkopvatting moeten hebben, zonder strenge kerkelijke tucht. Onze vaders waren echt niet zo dom dat ze dachten met zo'n kerkopvatting en met zulke kerkelijke praktijken volkskerken te kunnen bouwen.

OVERWEGING

Heeft u wel eens
overwogen om een
advertentie in
De Reformatie
te plaatsen?

Bel 0113 - 21 55 91

CADEAUTIP
Een ontroerende roman
Een ontroerende roman
van Ali C. Drost-Bmuwer

Saskia van Almehre
Wanneer vindt Saskia haar geluk?
96 pagina's ing., f 17,50

Verkrijgbaar bij de boekhandel.
Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postbus 25 - 4460 IM Goes. Td. 0113-215591

Aangenomen naar Wetsinge Sauwerd: kandidaat J.M. Oldenhuis, die bedankte voor Noardburgum en Ruinerwold-Koekange i.c.m. Zuidwolde.

Afscheid

Ds. A. Souman nam zondag 19 juli jl. afscheid van Hoek. Ds. Souman vertrekt naar Tiel en Zaltbommel, waar hij op 6 september intrede doet.

Kerkdienst

Vanuit Brunssum worden tot en met 16 augustus kerkdiensten gehouden op de camping De Bron. Adres: Stoeper 5 te Valkenburg. Aanvang: 20.00 uur.

Radiokerkdienst

Op D.V. 9 augustus a.s. om 17.00 uur zal de Stichting Zendtijd voor Kerken een radiokerkdienst uitzenden vanuit de Gereformeerde Kerk te Harderwijk. Voorganger in deze dienst zal zijn ds. S. de Vries.

Jubiläum ds. J. Kruidhof

Het was woensdag 22 juli jl. een kwart eeuw geleden dat ds. J. Kruidhof, predikant van de kerk van Drachten-Zuid/Oost, in het ambt werd bevestigd.

Jan Kruidhof werd op 22 juni 1942 te Rouveen geboren. Hij studeerde aan de Theologische Hogeschool te Kampen. Op 22 juli 1973 werd hij predikant te Hoek. Vervolgens ging hij in maart 1979 naar Hardenberg. Vandaar vertrok hij in oktober 1987 naar Drachten-Zuid/Oost.

Adreswijzigingen e.d.

Bussum-Huizen * Predikant: D. Noort, Van der Helstlaan 55, 1412 HH Naarden, tel. (035) 6950127, E-mailadres: dino@epsilon.nl (pag. 115).

Gouda * Predikant: O.W. Bouwsma, Krugerlaan 88, 2806 EL Gouda, tel. 0182-516427; Diaconie: M. Vreeken, Tjalkwerf 22, 2804 LT, Gouda, tel. 0182-572179 (pag. 133).

Groningen-Oost Scriba: W.K. Hovinga, Grevingaheerd 162, 9737 ST Groningen, tel. 050-5492129;

Secr.: Mevr. E.A. Vonkeman, Heymanslaan 5-a, 9714 HH Groningen, tel. 050-5774103 (pag. 40).

Leeuwarden * Scribaat: p/a dhr. L.C. Bergsma, Dotingastate 45, 8926 ML Leeuwarden, tel. 058-2463312 (pag. 62).

Meppel * Adres: Gereformeerde Kerk Meppel, Postbus 123, 7940 AC Meppel (pag. 70).

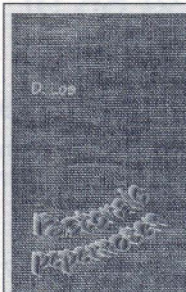
Monster * Scriba: A.L. van den Beukel, Mondriaan 25, 2681 MJ Monster, tel. 0174-242108, Postadres: Maranathakerk, Molenstraat 71A, 2481 BP Monster (pag. 134).

Nieuwegein * Kerk. Bureau: Mevr. A.G. Rose-Runhaar, Graaf Wolde-marlaan 10, 3434 DM, tel. 030-6080890; Diaconie: M. Kolkman, Gravin Louisesingel 5, 3434 DH, tel. 030-6066908 (pag. 120).

Rotterdam-Stad * Scribaat sectie Centrum: J.M. van Veelen, Stadhoudersweg 10b, 3039 CB Rotterdam (pag. 148).

Ulrum Scribaat en diaconaat: Asingastraat 43, 9971 CA Ulrum (pag. 50).

Velp * Scribaat: p/a J. Kruit, De Del 32, 6991 CW Rheden, tel. 0264955 127 (pag. 115).

boeken van Ds.D.Los

D. Los

Pastorale pastilles

Ook verkrijgbaar
bij de boekhandel

Pastorale pastilles

enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat

Graag wil de auteur die mensen tegemoet komen die hem vertelden zijn pepernoten te hebben opgezogen. Om er op die manier nog langer van te genieten. Een ware delicatessen voor de fijnproevers.

208 pag., ing., f 22,00

Pastorale pepernoten

enkele grepen uit een boeiend en veelzijdig pastoraat

'Een kostelijk boek. Je hoort de auteur zijn belevenissen vertellen! Het boek kenmerkt zich door de typische 'Los-humor' (iets anders dan losse humor) en de Gereformeerde peperkorrels die er in te vinden zijn'

206 pag., ing., f 22,00

Oosterbaan & Le Cointre B.V.

Postbus 25, 4460 AA Goes, Telefoon 0113-215591